

PRAVA IZA REŠETAKA

**Smjernice o pravima
žrtava nasilnih kaznenih
djela počinjenih u
istražnim zatvorima i
administrativnoj detenciji
migranata u
Republici Hrvatskoj**

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

PRAVA IZA REŠETAKA

**Smjernice o pravima
žrtava nasilnih kaznenih
djela počinjenih u
istražnim zatvorima
i administrativnoj
detenciji migranata u
Republici Hrvatskoj**

IMPRESSUM

Prava iza rešetaka.

Smjernice o pravima žrtava kaznenih djela počinjenih u istražnim zatvorima i administrativnoj detenciji migranata u Republici Hrvatskoj

AUTORICA

Petra Gluščić Puljek

UREDNICICA

Tea Vidović

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

ZA IZDAVAČA

Sara Kekuš

PRIJEVOD I LEKTURA

Ivana Perić

DIZAJN

kuna zlatica

TISAK

Kerschoffset Zagreb d.o.o.

NAKLADA

200

ISBN 978-953-7729-60-8

Zagreb, 2019. godine

Ovo izvješće sa smjernicama realizirano je zahvaljujući financijskoj potpori Programa za pravosuđe Europske unije. Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost autora i ni na koji način ne odražava stavove Europske komisije.

Sadržaj

POJAŠNJENJE ISTRAŽIVANJA

Rizici i izazovi, 5

Akronimi, 7

Metodologija, 8

INSTITUCIONALNI OKVIR ZA ISTRAŽNI ZATVOR I ADMINISTRATIVNU DETENCIJU MIGRANATA U REPUBLICI HRVATSKOJ

I. Migrantska detencija, 10

II. Istražni zatvor, 12

REZULTATI

I. Pravo na informacije, 15

II. Pravo na podnošenje žalbe, 19

III. Pravo na pristup uslugama podrške žrtvama, 25

IV. Pravo na zaštitu i procjenu individualnih potreba, 27

V. Pravo na učinkoviti pravni lijek i naknadu štete, 30

VI. Neovisni mehanizmi praćenja, 33

VII. Obuka detencijskog osoblja i stručnjaka, 36

PRAVA IZA REŠETAKA Smjernice o pravima žrtava nasilnih kaznenih djela počinjenih u istražnim zatvorima i administrativnoj detenciji migranata u Republici Hrvatskoj

Pojašnjenje istraživanja

RIZICI I IZAZOVI

Centar za mirovne studije (CMS) je partner u međunarodnom projektu usmjerenom na poboljšanje pristupa pravdi za žrtve kaznenih djela pretrpljenih u istražnom zatvoru i administrativnoj detenciji migranata, osiguravajući da bude provedena Direktiva 2012/29/EU, koja uspostavlja minimalne standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela, kao i Direktiva 2004/80/EZ o naknadi žrtvama kaznenih djela. Projekt je planiran u vremenima u kojima se situacija u Hrvatskoj razlikovala od one tijekom razdoblja provedbe, što utječe na rezultate projekta. Od ožujka 2016., smjer Hrvatske u aspektu migracija radikalno se mijenja i brojne su osobe počele prijavljivati nasilna djela hrvatske policije, počinjena prema njima u pograničnim područjima. U to se vrijeme CMS počeo javno zalagati za ljude čija su ljudska prava snažno povrijeđena u detenciji ili na pograničnom području. [Dva takva slučaja poslana su Europskom sudu za ljudska prava i CMS ima izravan utjecaj prema tim slučajevima:](#)

- 1. Daraibou protiv Hrvatske**
kršenje ljudskih prava u detencijskim objektima.
- 2. M.H. protiv Hrvatske**
policijsko protjerivanje na pograničnom području između Hrvatske i Srbije, gdje je malenu djevojčicu udario vlak te je poginula.

CMS ima snažnih razloga vjerovati da su ovi potezi doveli do potpunog ignoriranja od strane Ministarstva unutarnjih poslova te potpune blokade pristupa CMS-u svim migrantskim objektima – prihvatnim centrima za tražitelje azila (u Kutini i Zagrebu), detencijskom centru (u Ježevu) i tranzitnim centrima (u Trilju i Tovarniku). Bez pristupa bilo kojem od ovih objekata CMS ima ograničen uvid u empirijske, kao i ljudske borbe. Ovakav razvoj događaja trenutno umanjuje sve mogućnosti za djelovanje prema poboljšanju ljudskih prava migranata.

Taj nam je rizik bio poznat netom prije početka istraživanja i kad smo ga krenuli provoditi teorija o mogućem ignoriranju od strane državnih institucija pokazala se ispravnom. Kroz čitavo razdoblje istraživanja morali smo se baviti **općom nespremnošću dionika** za sudjelovanje u intervjuima ovog istraživanja.

S druge strane, hrvatski kontekst je također pokazao da unutar institucija perspektiva žrtve ne postoji u istražnim zatvorima i migrantskoj detenciji. Jedna institucija odgovorna za pritvor migranata čak je odgovorila da svoje sudjelovanje u istraživanju ne smatraju relevantnim jer ljudi u istražnoj i migrantskoj detenciji nisu žrtve – što znači da od trenutka ulaska unutar institucionalnog sustava više nemaju mogućnost da budu žrtve. Iz ovakvih je perspektiva vidljiv nedostatak profesionalnog iskustva vezanog za prava žrtava u istražnom zatvoru i administrativnoj detenciji, što je izravna posljedica institucionalnog neznanja i nemogućnosti prepoznavanja osoba u detenciji kao mogućih žrtava.

Hrvatski sustav nema **upotrebljivu pravnu osnovu prema kojoj bi neovisnim istraživanjima ili predstavnicima nevladinih organizacija mogao biti omogućen pristup ustanovama istražne ili migrantske detencije**. Radi se o zakonskom nedostatku unutar hrvatskog detencijskog sustava. Ne postoji pravna osnova za kontinuirani pristup istražnim zatvorima kao dio programa

praćenja ili pružatelja usluga podrške, jer su one u nadležnosti države i osigurava ih država. Samo **Ured pravobraniteljice** ima pristup i istražnim zatvorima i centrima za administrativnu detenciju migranata, kako je propisano Zakonom o pučkom pravobranitelju i Zakonom o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

AKRONIMI

APT	Asocijacija za sprječavanje mučenja
CAT	Odbor protiv mučenja
CMS	Centar za mirovne studije
CPT	Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EZS	Europska zatvorska pravila
EU	Europska unija
NPM	Nacionalni preventivni mehanizam
OPCAT	Opcionalni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
SPT	Pododbor za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
UN	Ujedinjeni narodi
UNCAT	Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja

METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u 6 europskih zemalja koje sudjeluju u projektu: Francuskoj, Nizozemskoj, Italiji, Švedskoj, Mađarskoj i Hrvatskoj. Svaka država je koristila istu metodologiju. U Hrvatskoj se istraživanje provodilo **od studenog 2018. do veljače 2019. s 5 grupa sudionika**: institucije, odvjetnici, nevladine organizacije, službe za podršku i žrtve. Tablica 1 u nastavku prikazuje stopu odgovora kontaktiranih sudionika – iz 25 **institucija** koje su kontaktirane (zatvori u Zagrebu, Puli, Gospiću, Bjelovaru, Sisku, Karlovcu, Splitu, Zadru, Šibeniku, Požegi, Varaždinu, Osijeku, Rijeci, Dubrovniku; Županijski sud u Zagrebu, Rijeci i Osijeku; Ured pravobraniteljice; Prihvatni centar Ježevo; Tranzitni centar Trilj; Tranzitni centar Tovar-nik) samo su 2 odgovorila i sudjelovala u razgovorima. Od 12 **odvjetnika** koji su kontaktirani, samo su 3 odgovorila i podijelila svoje iskustvo. Od 12 **nevladinih organizacija** za koje se smatralo da imaju relevantno iskustvo, odgovorile su samo 2. I na kraju – od 4 **moгуće žrtve**, samo su 2 bile zainteresirane podijeliti svoju priču, dok je jedna osoba koja je prvotno bila spremna razgovarati kasnije odustala (iako je njegova priča dostupna u medijima).

Istraživačkom timu ova je faza rada bila znatno otežana zbog vrlo niske stope odgovora, što je otežalo prikupljanje relevantnih podataka. Međutim, ta je činjenica važan dio istraživanja jer govori puno o sustavu istražne i migrantske detencije. Vjerujemo da je nizak postotak odgovora također informacija po sebi i da pokazuje kako je tema žrtava nasilnih kaznenih djela pretrpljenih u detenciji podcijenjena, što je u konačnici razlog zašto je ovaj projekt vrlo važan za poboljšanje situacije.

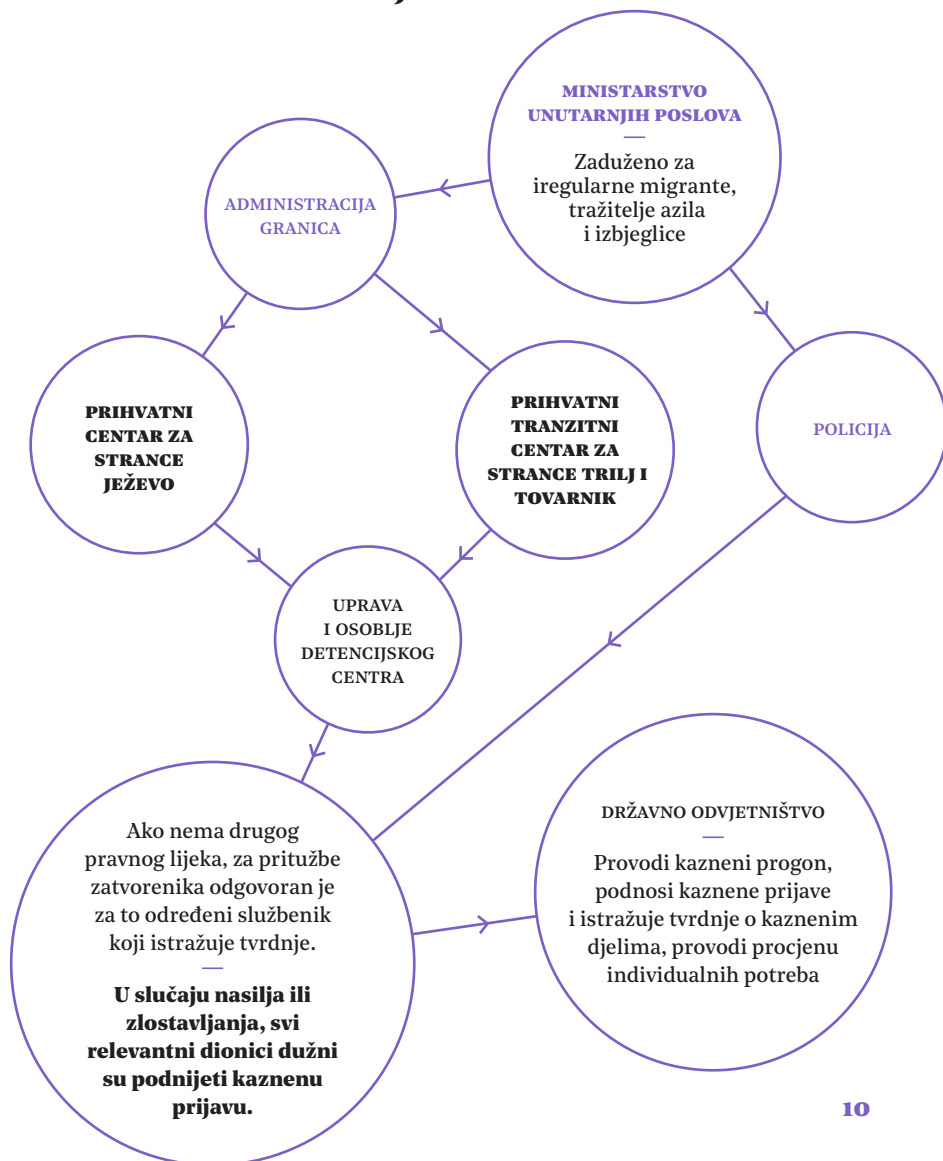
Ova analiza uključuje zaključke s nacionalnog okruglog stola koji je organiziran krajem veljače 2018. u Zagrebu, u Hrvatskoj – kao oblik dodatne fokus grupe gdje su dionici imali mogućnost

podrobnije raspravljati o najrelevantnijim nalazima istraživanja. Rasprave u fokus grupama bile su podijeljene u četiri teme: Dokazivanje i osporavanje nasilja – dostupnost mehanizama za pritužbe u detenciji; Čimbenici ranjivosti, uključujući jezične poteškoće; Sprječavanje nasilja – učinkovitost Nacionalnog preventivnog mehanizma i / ili drugih mehanizama nadzora; Otklanjanje nasilja – pravo na naknadu i druga pravna sredstva.

DIONICI	KONTAKTIRANO	ODGOVORENO	NAZIV
Institucije	25	3	Županijski sud Zagreb
			Županijski sud Osijek
			Ured pučke pravobraniteljice
Odvjetnici	12	4	
Nevladine organizacije	12	2	
Službe za podršku	6	3	
Žrtve	4	2	
UKUPNO	53	14	

Institucionalni okvir za istražni zatvor i administrativnu detenciju migranata u Republici Hrvatskoj

I. MIGRANTSKA DETENCIJA

**NEVLADINE
ORGANIZACIJE**

—
Pružaju
podršku migrantima
ili pravnu pomoć

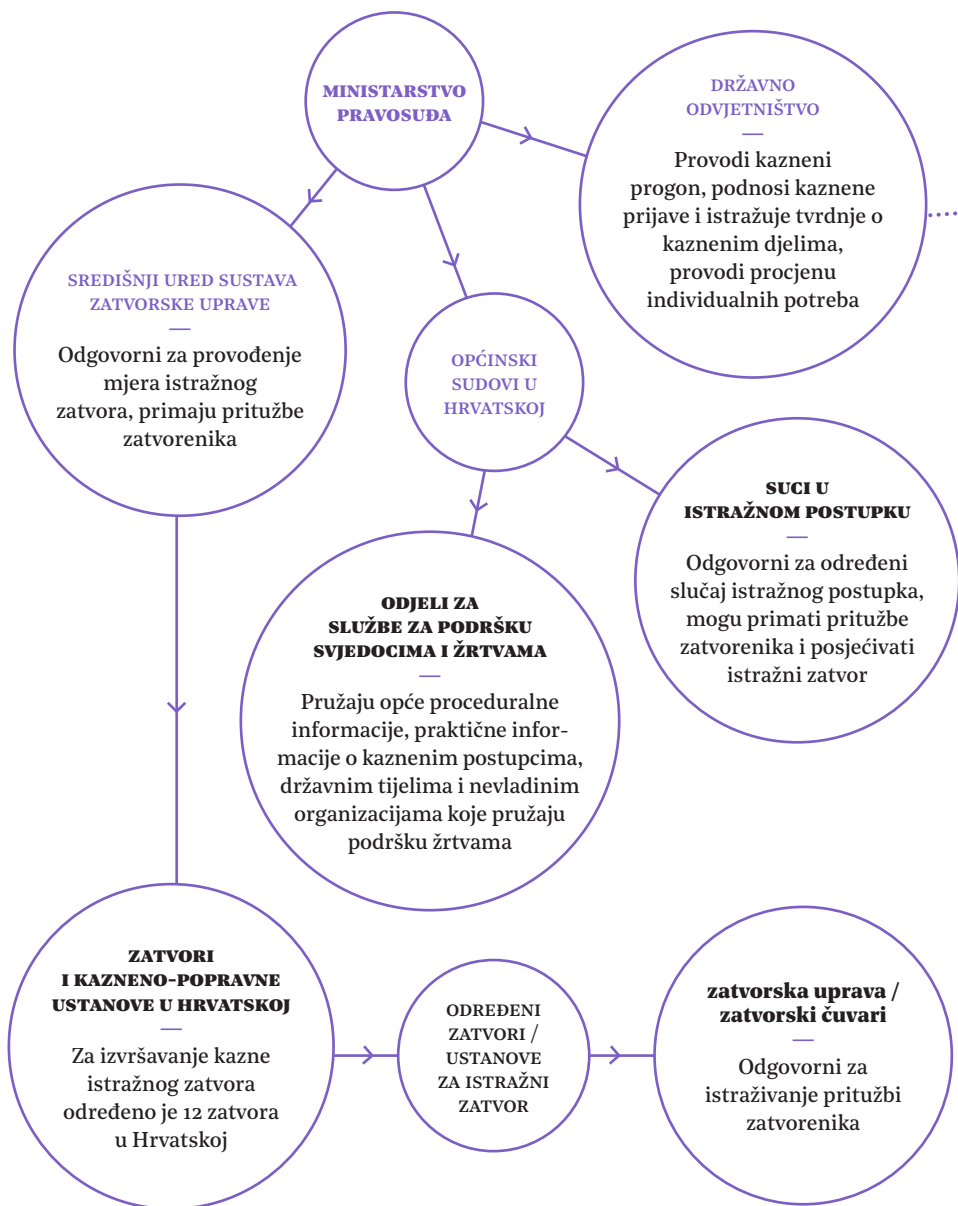
ODVJETNICI

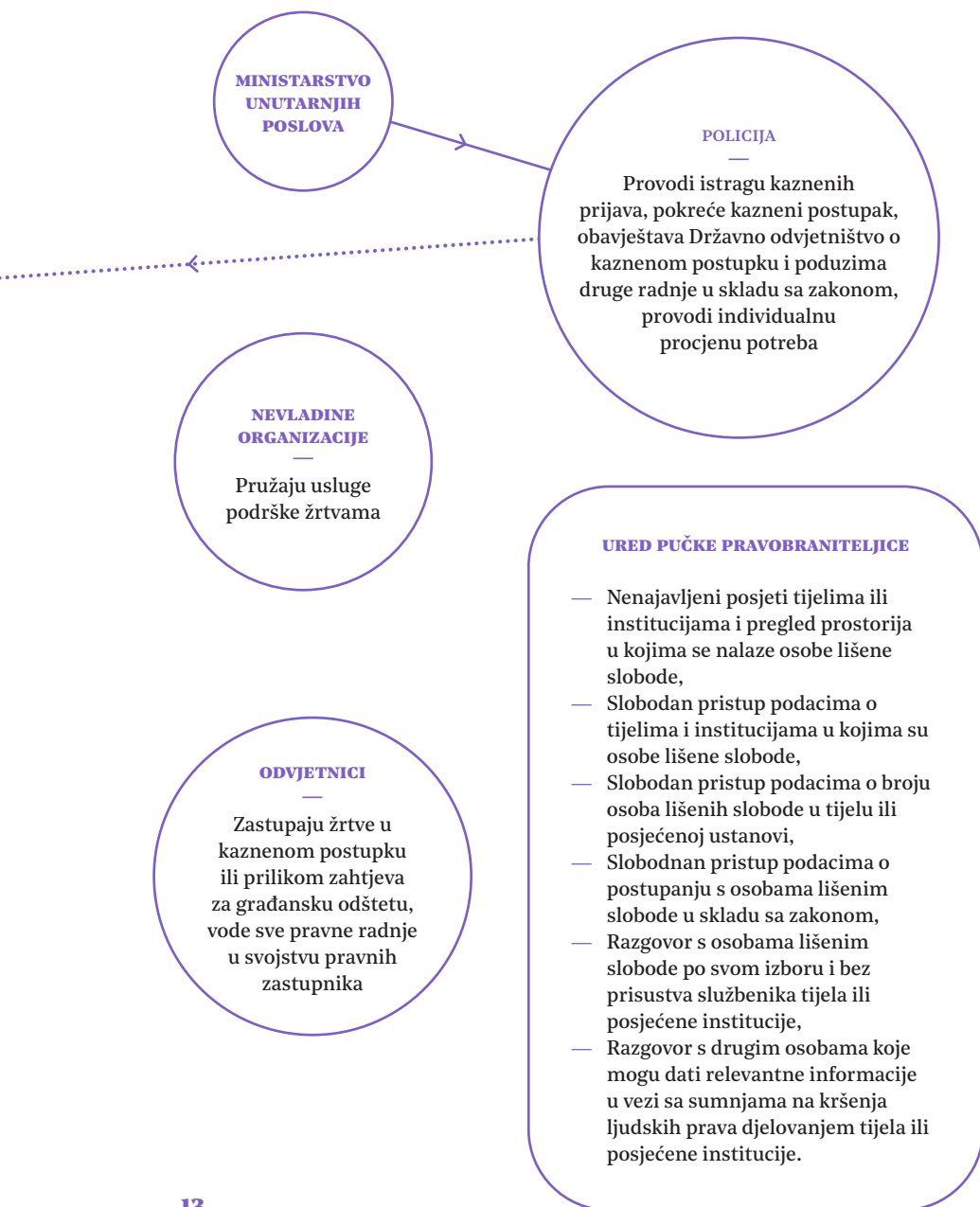
—
Zastupaju migrante
u postupku traženja azila,
readmisije ili kao žrtve
u kaznenom postupku
te prilikom zahtjeva za
građansku odštetu vode sve
pravne radnje u svojstvu
pravnih zastupnika.

URED PUČKE PRAVOBRANITELJICE

- Nenajavljeni posjeti tijelima ili institucijama i pregled prostorija u kojima se nalaze osobe lišene slobode,
- Slobodan pristup podacima o tijelima i institucijama u kojima su osobe lišene slobode,
- Slobodan pristup podacima o broju osoba lišenih slobode u tijelu ili posjećenoj ustanovi,
- Slobodnan pristup podacima o postupanju s osobama lišenim slobode u skladu sa zakonom,
- Razgovor s osobama lišenim slobode po svom izboru i bez prisustva službenika tijela ili posjećene institucije,
- Razgovor s drugim osobama koje mogu dati relevantne informacije u vezi sa sumnjama na kršenje ljudskih prava djelovanjem tijela ili posjećene institucije.

II. ISTRAŽNI ZATVOR

PRAVA IZA REŠETAKA Smjernice o pravima žrtava nasilnih kaznenih djela počinjenih u istražnim zatvorima i administrativnoj detenciji migranata u Republici Hrvatskoj

Rezultati

I. PRAVO NA INFORMACIJE

Normativni okvir i praksa

Direktiva EU iz 2012. predviđa pravo žrtava na dobivanje informacija u svim fazama postupka, pravo na tumačenje i prijevode te razumijevanje i sporazumijevanje pri interakciji s vlastima, pravo na podnošenje žalbe na jeziku koji žrtve razumiju ili primanjem potrebne jezične pomoći, kao i dobivanjem pismenog priznanja njihove žalbe.¹

I europski i međunarodni pravni standardi općenito priznaju potrebu zaštite prava osoba koje su lišene slobode i pod jurisdikcijom države. Da bi se osiguralo poštovanje prava zatočnika i smanjila inherentna ranjivost njihova stanja, pravo na informiranje o njihovim pravima široko je prepoznato, propisano i preporučeno.

To posebno uključuje pritvorenike koji nisu državljani i osobe s invaliditetom za koje država treba osigurati daljnje mjere, jer oni mogu zahtijevati dodatnu pomoć kako bi se njihova prava mogla ostvariti u stvarnosti. UN-ovi *Principi za zaštitu svih osoba u bilo kojem obliku detencije ili zatvorske kazne*² i *Standardna*

¹ Direktiva EU iz 2012., članci 3–7.

² Principi za zaštitu svih osoba u bilo kojem obliku detencije ili zatvorske kazne. Principi 10–19

minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima iz 2015. godine³ propisuju potrebu da svaki pritvorenik ili zatvorenik bude obaviješten o svojim pravima u pisanom obliku, bez odlaganja.

Što se tiče pritvorenih iregularnih migranata, Odbor za sprječavanje mučenja (CPT) kaže da bi iregularni migranti trebali od samog početka lišenja slobode uživati tri osnovna prava, na isti način kao i ostale kategorije pritvorenih osoba⁴.

Ta su prava sljedeća: pristup odvjetniku, pristup liječniku i mogućnost informiranja rodbine ili treće strane po vlastitom izboru o detencijskoj mjeri. To znači da, kada su iregularni migranti u situaciji da ne mogu sami odabrati i plaćati odvjetnika, trebaju imati pristup pravnoj pomoći. Nadalje, bez odgode i na jeziku koji razumiju, trebaju biti informirani o svojim pravima i proceduri koja im je dostupna, uz pomoć prevoditelja i putem lako dostupnih dokumenata kojima im se pruža informacije o njihovim pravima na više jezika⁵.

U Hrvatskoj je pravo na informacije propisano Zakonom o kaznenom postupku za zatvorenike⁶, te Pravilnikom o boravku u prihvatnom centru za strance⁷ za migrante u detenciji. Propisano je da zatvorenici moraju biti obaviješteni o svojim pravima odmah nakon primanja u pritvor, s razlikom da migranti u detenciji imaju pristup oglasnoj ploči centra, na kojoj su istaknuta njihova prava na više jezika. Zatvorenici u istražnom zatvoru moraju biti usmeno obaviješteni o svojim pravima, te

3 UN-ova Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima. Pravilo 7

4 19. Opće izvješće Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), str. 38

5 CPT-ov Izvještaj o migrantskoj detenciji, 2017.

6 Zakon o kaznenom postupku, članak 108.a i članak 43. o pravima žrtava.

7 Pravilnik o boravku u prihvatnom centru za strance, članak 2.

im se daje preslika Kućnih pravila u pritvoru za vrijeme istražnog zatvora te Zakona o kaznenom postupku.

Također, pismeno ih se informira o njihovim pravima u svim fazama kaznenog postupka, od strane policije, državnog tužitelja i suda. U slučaju lošeg postupanja sa zatvorenicima, sud, državni odvjetnik i policija dužni su obavijestiti žrtve o njihovim pravima (od prvog susreta) i postupati s njima pažljivo, te pružiti informacije na razumljiv način. I žrtve istražne i administrativne detencije imaju pravo obratiti se Ministarstvu pravosuđa, te Odjelu za pomoć žrtvama i svjedocima. U Hrvatskoj postoji sedam odjela sa sjedištem u županijskim sudovima: Osijek, Rijeka, Sisak, Split, Vukovar, Zadar i Zagreb.

Nalazi iz provedenog istraživanja pokazuju da je u stvarnosti samo vrlo mali broj pritvorenih žrtava u istražnom zatvoru imao pristup uslugama podrške žrtvama za vrijeme pritvora, a niti jedan pritvorenik migrant nije imao takav pristup, unatoč zakonskoj mogućnosti. Nadalje, postoji nedostatak dostupnih prevoditelja i tumača za određene jezike općenito, Tekstovi o pravima dostupni su na ograničenom broju jezika i ne postoji znanje o mogućim protokolima ili pravilnicima o situacijama u kojima zatvorenici trebaju dodatnu pomoć – primjerice – nepismeni zatvorenici, oni koji govore jezik za koji nije dostupan prijevod i slično.

Kako trenutno stvari stoje, propisani pravni standardi koji se odnose na prava pritvorenika nisu dostupni migrantima u detenciji te ih je potrebno dalje proširiti kako bi se osiguralo da se pravo na informacije može koristiti u postupku.

Preporuke

Preporučujemo hrvatskim vlastima da osiguraju da svi pritvorenici, i oni u istražnom zatvoru i migranti koji se nalaze u administrativnoj detenciji, odmah nakon što im se odredi pritvor, budu pismeno obaviješteni o svojim pravima i obvezama, uključujući i njihova prava kao žrtava unutar Kaznenog zakona.

Nadalje, preporučuje se da detencijsko osoblje pruži daljnje usmene informacije i pojašnjenja prava pritvorenika i mogućih pravnih djelovanja koja se odnose na njihovu situaciju, na jeziku koji razumiju. Takve bi informacije također trebale biti dostupne zatvorenicima u svakom trenutku putem oglasnih ploča u zajedničkim prostorima, a posebna pažnja treba biti primijenjena prilikom privođenja zatvorenika s invaliditetom ili nepismenih pritvorenika. Popis relevantnih pravnih zastupnika trebao bi biti u svakom trenutku dostupan svim pritvorenicima. Svakom pritvoreniku treba biti dan i čuvan pisani obrazac s detaljnim informacijama i potpisom kojim se utvrđuje da su takve informacije doista bile razumljive. Takvi dosjei trebaju biti dostupni pučkoj pravobraniteljici, trećoj strani – neutralnim pružateljima usluga podrške i zakonitim predstavnicima zatvorenika u detenciji.

Kada se radi posebno o detenciji migranata, preporučujemo da se jezici na kojima su izložena prava pritvorenika i žrtava dodatno proširuju i prevode. Nadalje, preporučujemo osiguravanje neprekidne i lako dostupne usluge prevoditelja u svakom detencijskom centru, s posebnim naglaskom na pritvor migranata. Također se preporučuju izmjene Pravila o boravku u prihvatnom centru za strance, posebno u pogledu strogih pravila kontakta s vanjskim svijetom i propisane obveze zakonskog zastupnika da zakaže sastanak nekoliko dana unaprijed, uz mogućnost da takav kontakta bude odbijen iz sigurnosnih razloga. Takve se obaveze smatraju previše oštre i proizvoljne,

posebno u svjetlu detencije migranata koja je *administrativne* prirode i nadležna upravnim tijelima.

Preporučujemo da se daljnje obrazovanje detencijskog osoblja provodi i u istražnim zatvorima i u detenciji migranata, na kontinuiranoj osnovi o pravima žrtava i pravima pritvorenika općenito, uključujući edukaciju o pružanju podrške i prepoznavanju ranjivih osoba ili žrtava mučenja i nečovječnog postupanja.

II. PRAVO NA PODNOŠENJE ŽALBE

Normativni okvir i praksa

Direktiva EU iz 2012. predviđa pravo žrtava na podnošenje žalbe na jeziku koji razumiju⁸. Također se predviđa pravo na naknadu štete i omogućava podnošenje zahtjeva u državi članici prebivališta za štetu pretrpljenu uslijed kaznenog djela u drugoj državi članici. Propisano je i pravo sudjelovanja u postupku na jeziku koji žrtve razumiju, kao i pravo na saslušanje, uključujući prava u vezi s odlukom da se ne procesuiraju, pravo na pravnu pomoć, pravo na povratak imovine i pravo na naknadu troškova⁹. Kao što je CPT¹⁰ utvrdio, mehanizmi za pritužbe predstavljaju temeljnu zaštitu od mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja prema osobama lišenim slobode od strane javne vlasti, bez obzira na mjesto ili situaciju u kojoj se nalaze.

Međunarodni pravni standardi jamče pritvorenicima pravo da se žale zbog kršenja svojih prava i zlostavljanja koje su pretrpjeli

⁸ Direktiva EU iz 2012., članak 5.

⁹ Direktiva EU iz 2012., članak 10. – 15.

¹⁰ 27. Opći izvještaj CPT-a, str. 25.

dok su bili lišeni slobode. Kako bi takve žalbe bile održive, CPT ukazuje na više razina mehanizama za podnošenje žalbi, unutar i vanjsku. Unutarnje žalbe trebaju biti lako dostupne, u svrhu prepoznavanja problema i sprečavanja zlostavljanja te ih treba ih brzo riješiti, u određenom vremenskom razdoblju. Treba omogućiti mogućnost podizanja pritužbi na višoj razini, u slučaju nezadovoljavajućeg odgovora, uključujući mogućnost podnošenja pritužbe rukovoditelju detencijskog centra, u slučajevima ozbiljnog zlostavljanja. Također mora postojati vanjski, neovisni postupak žalbe i biti dostupan pritvorenicima u svakom trenutku. Za zaštitu zatvorenika od odmazde ili zastrašivanja potrebna je visoka razina povjerljivosti i trebala bi biti neovisna od zapovjednog lanca određenog detencijskog centra. Odgovornost za provođenje brze i učinkovite istrage u slučajevima zlostavljanja i mučenja trebaju snositi vanjska tijela, poput državnog tužitelja ili sudova i ureda pravobranitelja, a postupak žalbe treba osigurati sigurnim pristupom relevantnim tijelima putem povjerljivih načina komuniciranja.

U Hrvatskoj pravo na podnošenje žalbe nije zajamčeno svim zatvorenicima i bolje je regulirano u slučajevima istražnog zatvora. Zatvorenici imaju nekoliko mogućih načina za podnošenje žalbe; pritužba upravitelju zatvora ili Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav, usmeno ili pismeno, pismena žalba može se podnijeti Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav u zatvorenoj omotnici, a pisana žalba može se podnijeti i sucu izvršenja¹¹. Zatvoreniku se mora omogućiti da usmenu pritužbu iznese bez nazočnosti zaposlenika kaznionice, odnosno zatvora ili bez nazočnosti osobe protiv čijih postupaka i odluka je pritužba podnesena. Također je propisan vremenski okvir unutar kojega se žalba mora procesuirati: na podnesenu pritužbu upravitelj zatvora će odgovoriti u roku od petnaest dana,

11 Zakon o izvršavanju kazne zakona, članak 15.

a Središnji ured Uprave za zatvorski sustav ili sudac izvršenja u roku od trideset dana. Žalba Uredu pučke pravobraniteljice dostupna je svim osobama lišenim slobode, a ured je ovlašten da dodatno istražuje u vezi s tim pitanjima.

Unatoč utvrđenom postupku podnošenja pritužbe u istražnom zatvoru, iz provedenog istraživanja proizlazi da u praksi postupak podnošenja žalbe nije neovisan od kazneno-pravnog sustava ili određenog detencijskog centra, a prepoznat je i nedostatak učinkovite i brze istrage nakon prijavljenog zlostavljanja, kao učestao problem. Takve kaznene prijave uglavnom se odbacuju zbog nedostatka dokaza, a odvjetnici žrtava u detenciji smatraju da se slučajeve zlostavljanja nedovoljno prijavljuje.

Postoje i dodatni problemi koji ne olakšavaju postupak podnošenja žalbe i čine ga efikasnim tek onoliko koliko je potrebno. Općenito nedostaje svijest o kapacitetu zatvorenika da postanu žrtve zločina tijekom detencije od strane detencijskog osoblja, tako da zakonom propisane mogućnosti i prava ne bivaju lako dostupna zatvorenicima ako se za to ukaže potreba.

Službe za podršku nisu prisutne u detencijskim centrima i nisu dostupne zatvorenicima u detenciji iako postoji zakonski propis koji im predviđa takav pristup kao mogućim žrtvama. Takve službe za podršku nisu uspostavljene i nisu propisane u slučajevima detencije migranata. U istražnim zatvorima, unatoč predviđenom postupku podnošenja žalbe, vlasti takvih detencijskih centara bivaju uključene u sam postupak i na taj način mogu utjecati na ishod. Također nije poznato koliko se slučajeva zlostavljanja od strane detencijskog osoblja dogodilo jer takve informacije nisu javno dostupne.

Kad je u pitanju detencija migranata, pravo podnošenja žalbe nije zajamčeno Pravilnikom o boravku u prihvatnom centru za strance. Zatvorenici migranti mogli bi podnijeti žalbu

upravitelju detencijskog centra, ali samo ako nije propisan drugi pravni lijek, što čini pravo podnošenja žalbe subsidijarnim i podležnim proizvoljnom donošenju odluka, posebno u slučajevima lošeg postupanja od strane osoblja detencijskog centra. Nadalje, s obzirom na prirodu detencije migranata koja je u nadležnosti policije i upravnih sudova u slučajevima provedbe zakonskih procedura, uzimajući u obzir i posebnu ranjivost takvih zatvorenika kao što su migranti s ograničenim pristupom pravnim lijekovima i informacijama u vezi s vlastitim pravima, uključujući karakteristiku hrvatskog upravnog prava u kojem žalbe drugostupanjskim tijelima u upravnom postupku, posebno zakonodavstvo koje se odnosi na strance i iregularne migrante, nisu suspenzivne naravi, niti je besplatna pravna pomoć lako dostupna, čine ovaj pravni recept loše opremljenim da garantira pravo na podnošenje žalbe na način da se takvo pravo zaista iskoristi u praksi.

S druge strane, što se tiče kaznenih prijava Zakon o kaznenom postupku propisuje da će, ako je žrtva podnijela kaznenu prijavu, dobiti potvrdu o tome. Ako žrtva ne govori ili ne razumije hrvatski jezik, jezik nadležne vlasti, žrtvi će biti dopušteno podnijeti kaznenu prijavu na jeziku koji razumije uz podršku prevoditelja. Na zahtjev žrtve, potvrda će se prevesti besplatno. Ako je kaznena prijava podnesena sudu, policijskim službenicima ili javnom tužitelju koji za nju nije nadležan, ona će se bez odlaganja dostaviti nadležnom državnom tužitelju¹².

Zakon o kaznenom postupku predviđa da su svi dužni podnijeti kaznenu prijavu za kaznena djela koja su procesuirana po službenoj dužnosti¹³, koja obvezuju detencijske službenike da podnose pritužbe u slučaju kršenja prava i zlostavljanja, bez

¹² Zakon o kaznenom postupku, članak 205.

¹³ Članak 204.

obzira na interne mehanizme podnošenja pritužbi uspostavljene u samim detencijskim centrima. Potencijalni problemi nastaju kada su mogući počinitelji zlostavljanja upravo zaposlenici u pritvoru ili kada su kršenja prava sustavne prirode.

Preporuke

Preporučujemo da Hrvatska uključi posebnu odredbu o pravima pritvorenika koji su žrtve u Zakon o kaznenom postupku, Zakon o izvršavanju kazne zatvora i odgovarajućim podzakonskim aktima, posebno izričući i propisujući postojeća prava žrtava pritvorenika u slučajevima zlostavljanja i mučenja.

Preporučujemo da Hrvatska dodatno ojača zakonodavni okvir u pogledu prava na podnošenje žalbe jasnijim proceduralnim propisima u relevantnim podzakonskim aktima i propisima, kao i da propiše jasan i detaljan protokol cjelokupnog postupka podnošenja žalbe u detenciji.

Takav protokol treba biti uručen pritvorenicima nakon ulaska u detenciju i trebao bi biti lako dostupan za prijevod na jezik zatvorenika druge nacionalnosti, ili priopćen putem prevoditelja zatvorenicima s invaliditetom, a također ga treba poznavati i detencijsko osoblje te ga se pridržavati.

Pismenu potvrdu o žalbi treba dati pritvoreniku ili mu/joj ona mora biti lako dostupna nakon podnošenja žalbe. Preporučujemo da, u slučaju lošeg postupanja s pritvorenicima druge nacionalnosti ili ranjivim pritvorenicima, prilikom podnošenja žalbe bude prisutan ili dostupan neovisni prevoditelj ili tumač. Troškove prevoditelja treba snositi država.

Trebala bi biti dostupna mogućnost da član obitelji zatvorenika podnese pritužbu u ime zatvorenika.

Preporučuje se uspostava neovisnog sustava praćenja, uključujući uspostavljanje službi podrške neovisne o detencijskom centru, kao i proširenje i propisivanje dodatnih usluga postojećeg sustava podrške kako bi bio dostupan žrtvama u istražnom zatvoru, kao i migrantima u administrativnoj detenciji.

Treba objavljivati jasna i detaljna izvješća o slučajevima kršenja prava i zlostavljanja u istražnom zatvoru i administrativnoj detenciji, uključujući objavljivanje disciplinskih odluka protiv počinitelja iz redova detencijskog osoblja, kako od strane Ministarstva pravosuđa, tako i Ministarstva unutarnjih poslova, ovisno o njihovoj nadležnosti.

Valja uspostaviti jasan protokol za kontaktiranje Državnog odvjetništva i za provođenje obvezne istrage u slučajevima zlostavljanja, uključujući navode o takvom zlostavljanju o kojima priopćava javnost, zainteresirane treće strane, pučka pravobraniteljica putem svojih istraga ili pak sami zatvorenici, a krajnji ishodi takvih slučajeva moraju biti javno obznanjeni.

Što se tiče detencije migranata, preporučujemo izmjenu Pravilnika o boravku u prihvatnom centru za strance, tako da se zagwarantira pravo podnošenja žalbe bez obzira na druge dostupne pravne lijekove. Postupak pritužbe propisan za zatvorenike u istražnom zatvoru trebao bi biti uspostavljen i za detenciju migranata, a treba napraviti i sudsku reviziju. Trebao bi biti dostupan neovisan prevoditelj, kao i pristup državnim neovisnim službama za podršku i pravnu pomoć.

U istražnom zatvoru i administrativnoj, preporučujemo da se tijela za nadzor odvoje od vladinih institucija, kako bi se osigurala potrebna neovisnost i nepristranost, kao i pristup relevantnim nevladinim organizacijama.

III. PRAVO NA PRISTUP USLUGAMA PODRŠKE ŽRTVAMA

Normativni okvir i praksa

Direktiva EU iz 2012. predviđa pravo žrtava na besplatne usluge podrške tijekom svih faza postupka. Službe podrške pružaju žrtvama proceduralne informacije, kao i informacije o njihovim pravima, mogućim načinima ostvarivanja tih prava, pružaju psihološku podršku i savjete, uključujući informacije o pristupu i kontaktiranju daljnjih relevantnih službi, skloništa i nevladinih organizacija koje rade sa žrtvama¹⁴

Odjeli za podršku žrtvama i svjedocima osnovani su na sedam županijskih sudova u Hrvatskoj (Osijek, Rijeka, Sisak, Split, Vukovar, Zadar i Zagreb), ali nisu prisutni ni u jednom od detencijskih centara u Hrvatskoj. Zatvorenici u istražnom zatvoru ili administrativnoj detenciji imaju pravo obratiti se Odjelu radi dobivanja odgovarajućih informacija i podrške te pristupa besplatnoj nacionalnoj telefonskoj liniji dostupnoj svim žrtvama, ali se pokazalo da se to rijetko događa u praksi. Razlog je taj što se zatvorenike rijetko vidi kao žrtve u općenitom smislu, kao i nedostatak znanja o postojanju takvih službi od strane zatvorenika, posebno zatvorenika drugih nacionalnosti, te osoblja zatvora i pritvora. Pružatelji usluga podrške također nisu svjesni mogućnosti pružanja svojih usluga zatvorenicima i ne barataju praktičnim načinima da to učine jer uglavnom nemaju pristup detencijskim centrima. Prema Zakonu o kaznenom postupku sve žrtve imaju pravo na takve usluge, ali zbog prirode detencije zatvorenici imaju poteškoće da im pristupe dok su u detenciji.

Preporuke

Preporučujemo da Ministarstvo pravosuđa osnuje odjele za podršku žrtvama i svjedocima na svim županijskim sudovima u Hrvatskoj i dodijeli dovoljno sredstava kako bi pružanje njihovih usluga bilo dostupno svim žrtvama bez obzira na njihovu lokaciju ili status.

Preporučujemo da Ministarstvo pravosuđa organizira edukacije i radionice za sve pružatelje usluga koji rade sa žrtvama u svrhu upoznavanja zatvorenika s pitanjima kršenja prava i zlostavljanja te pružanja usluga podrške koje su im dostupne.

Preporučujemo da Ministarstvo pravosuđa omogućuje kontinuirani pristup pružateljima usluga podrške koji rade u Odjelima za podršku ustanovama za detenciju kako bi zatvorenici mogli primati informacije i imati pristup njihovim uslugama. To bi se moglo postići zakazivanjem tjednih ili dvomjesečnih posjeta ustanovama za detenciju, uključujući edukaciju i pružanje informacija zatvorenicima o takvim posjetama.

Preporučujemo da se detencijsko osoblje organizira oko prava žrtava, posebno njihovog prava na pristup uslugama podrške te da se ustanovi protokol koji opisuje praktični postupak kontakta u slučajevima zlostavljanja ili lošeg tretmana zatvorenika. To uključuje informativne, pravne i logističke postupke koji se u tim slučajevima moraju poduzeti.

IV. PRAVO NA ZAŠTITU I PROCJENU INDIVIDUALNIH POTREBA

Normativni okvir i praksa

Direktiva EU iz 2012. godine propisuje pravo žrtava na zaštitu i procjenu individualnih potreba¹⁵. To uključuje uspostavljanje mjera kojima se osigurava zaštita žrtava od sekundarne i ponovljene viktimizacije, od zastrašivanja i odmazde, uključujući rizik od emocionalnih ili psiholoških povreda, kao i pravo da budu zaštićene tijekom ispitivanja i prilikom svjedočenja. Procjena individualnih potreba osigurava da pravo na zaštitu zadovoljava specifične potrebe svake pojedine žrtve. Budući da neke žrtve imaju poseban rizik od sekundarne i ponavljane viktimizacije, na temelju njihovih osobnih karakteristika, specifičnih ranjivosti ili okolnosti, procjena individualnih potreba pruža mogućnost da se takvi rizici identificiraju i spriječi daljnja šteta. Dodatno, individualna procjena potreba trebala bi se provoditi u radu sa žrtvama općenito, čak i kad se ne čini da postoje daljnji rizici.

Kao što je navedeno u Direktivi iz 2012., pojedinačne procjene trebaju uzeti u obzir osobne karakteristike žrtve kao što su dob, spol i rodni identitet ili određenje, etnička pripadnost, rasa, religija, seksualna orijentacija, zdravlje, invalidnost, status prebivališta, poteškoće u komunikaciji, odnos prema ili ovisnost o počinitelju zločina te prethodno iskustvo zločina. Kod procjena bi također trebalo uzeti u obzir vrstu ili prirodu i okolnosti zločina – radi li se o zločinu iz mržnje, zločinu iz pristranosti ili zločinu počinjenom s diskriminatornim motivom, seksualnom nasilju, nasilju u bliskim odnosima, bez obzira na to je li počinitelj bio u položaju kontrole, je li prebivalište žrtve u

području visoke stope kriminala te prisutnosti kriminalnih skupina, te je li država podrijetla žrtve država članica u kojoj je zločin počinjen¹⁶.

U Hrvatskoj Zakon o kaznenom postupku propisuje pravo na individualnu procjenu potreba¹⁷; prije ispitivanja žrtve, tijelo koje provodi ispitivanje provest će individualnu procjenu potreba u suradnji s tijelima i organizacijama koje žrtvama pružaju pomoć i podršku. Individualnu procjenu potreba provode sva tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku (policijski službenici, državni tužitelji i suci) koja su u kontaktu sa žrtvom¹⁸.

Procjena individualnih potreba sastoji se od utvrđivanja potrebe za posebnim mjerama zaštite u svrhu poboljšanja zaštite žrtve kako bi se umanjio rizik od daljnje traumatizacije ili ponovljene viktimizacije. Međutim, iz provedenog istraživanja jasno je kako se takve procjene ne provode pri postupanju sa žrtvama u detenciji. Kazneno zakonodavstvo predviđa odredbe i određene mjere za osiguravanje sigurnosti zatvorenika kada se pojave slučajevi zlostavljanja među zatvorenicima, poput razdvajanja zatvorenika u individualne ćelije, intenzivnog praćenja zatvorenika i posjeta liječnika, ali te se mjere više odnose na osiguravanje sigurnosti tek nakon što se slučajevi zlostavljanja dogode.

Što se tiče detencije migranata, nejasno je provodi li se individualna procjena, tko ju provodi i u kojoj mjeri. Prema nalazima našeg istraživanja, detencijsko osoblje uglavnom je nedovoljno educirano o pravima žrtava i priznavanju ugroženih skupina te svoj posao obavljaju uglavnom prema Zakonu o

16 Direktiva EU iz 2012., točka 56.

17 Zakon o kaznenom postupku, članak 43.A.

18 Pravilnik o poduzimanju individualne procjene potreba (Narodne novine, br. 106/17)

izvršavanju kazne zatvora ili Zakonu o strancima i odgovarajućim podzakonskim aktima. Problemi se dodatno produbljuju nedostatkom prisutnosti i stalnog pristupa uslugama podrške žrtvama koje su u pritvoru. U pogledu ranjivih zatvorenika, a posebno zatvorenika s invaliditetom, uvjeti smještaja nisu adekvatni, dok u administrativnoj detenciji migranata nema dovoljno prevoditelja na raspolaganju te oni nisu prisutni u svakom trenutku.

Preporuke

Preporučujemo da hrvatske vlasti poduzmu posebne mjere kako bi osigurale da se individualna procjena i zaštita pritvorenih žrtava provodi i u istražnom zatvoru i u administrativnoj detenciji migranata.

Posebne odredbe za provedbu individualne procjene potreba trebaju se uspostaviti u zakonima o izvršavanju kazne zatvora i podzakonskim aktima važnim za pritvor migranata. Treba uspostaviti poseban okvir za identifikaciju žrtava mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i drugih oblika traume te osigurati posebnu edukaciju detencijskog osoblja o tim pravima i problemima.

Individualnu procjenu potreba trebala bi provoditi neovisna stranka.

V. PRAVO NA UČINKOVITI PRAVNI LIJEK I NAKNADU ŠTETE

Direktiva EU iz 2012. predviđa pravo žrtava na primjerenu naknadu štete od strane počinitelja tijekom kaznenog postupka. Takvu naknadu treba dodijeliti u razumnom roku i trebala bi biti prikladna za kompenzaciju pretrpljene štete. Mogućnost dobivanja odštete u drugačijem pravnom postupku je također predviđena¹⁹.

U Hrvatskoj Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela jamči naknadu žrtvama nasilnih i namjernih kaznenih djela koje su ili hrvatski državljani, ili državljani ili stanovnici drugih država članica EU²⁰. Pored toga, žrtve kaznenog djela imaju pravo podnijeti zahtjev za naknadu štete zbog posljedica kaznenog djela o kojemu se može odlučivati tijekom kaznenog postupka, ako se značajno ne bi produžio postupak, u kojem slučaju se može podnijeti zahtjev prema općinskim sudovima²¹.

Ne postoji posebno zakonodavstvo kojim se utvrđuje postupak prema kojem žrtve kaznenih djela pretrpljenih u detenciji mogu zatražiti naknadu. Prema Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Odbor za naknadu žrtvama kaznenih djela odlučuje o pravu na naknadu²². Žrtve nasilnog kaznenog djela mogu dobiti naknadu čak i uz odsustvo identifikacije počinitelja²³.

19 Direktiva EU iz 2012., članak 16.

20 Zakon o novčanoj nadoknadi žrtvama kaznenih djela

21 Zakon o kaznenom postupku, članak 153.

22 Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, članak 17.

23 Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, članak 8.

Poteškoće s postupkom traženja naknade u Hrvatskoj su u tome što je dodijeljena odšteta u pravilu vrlo niska i nezadovoljavajuća s obzirom na opseg i težinu kršenja prava. Nadalje, ove se poteškoće posebno odnose na žrtve koje nisu državljani, i koje ne mogu tražiti odštetu u skladu sa Zakonom o novčanim naknadama za žrtve kaznenih djela, jer je jedan od preduvjeta da budu državljani EU.

U slučajevima kada se državni službenik smatra odgovornim za loše postupanje, država je odgovorna za plaćanje odštete, ali ako je počinitelj privatna osoba s manjkom sredstava, a žrtva ne ispunjava uvjete propisane Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, gotovo je nemoguće zatražiti naknadu. Drugi je nedostatak to što nije moguće tražiti naknadu za traume i psihološke probleme proizišle iz nasilnog kaznenog djela prema ovom Zakonu, iako su takvi problemi učestali kao rezultat kaznenih djela.

Druga je mogućnost da žrtve zatraže odštetu građanskim postupkom, ali ako takav zahtjev ne završi uspješno, strana koja je izgubila dužna je optuženima platiti sve pravne troškove; privatnoj osobi, njegovom/njenom zakonskom zastupniku ili Državnom odvjetništvu, što rezultira manjkom volje od strane žrtava da nastave s takvim zahtjevima. Nadalje, iznosi propisani za pretrpljenu **štetu Orijentacijskim kriterijima za utvrđivanje visine pravičnih novčanih naknada za nematerijalnu štetu**²⁴ Vrhovnog suda Hrvatske preniski su i ne osiguravaju zadovoljavajuću naknadu pretrpljene štete.

Preporuke

Preporučujemo da Hrvatska donese izmjene i dopune Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela kako bi žrtve drugih nacionalnosti imale pravo zatražiti naknadu u skladu s Kaznenim zakonom, posebno ako su takva kaznena djela počinjena od strane državnih službenika i za vrijeme dok su žrtve bile u državnom pritvoru.

Preporučujemo da Hrvatska napravi izmjene postojećih smjernica i poveća iznose predviđenih naknada, kako bi one bolje odražavale težinu pretrpljene štete i uključile druge moguće oblike naknade poput pružanja besplatnih psiholoških i specijalističkih usluga.

Preporučujemo da Hrvatska objavi javne dokumente o slučajevima u kojima je utvrđena odgovornost državnih službenika, uključujući podatke o iznosu odštete žrtvama takvog zlostavljanja.

Preporučujemo da u slučajevima traženja odštete u građanskom postupku, ako je takav zahtjev podnesen protiv državnih službenika ili o šteti pretrpljenoj u državnom pritvoru, a koji rezultira neuspjehom za žrtvu, država pokrije troškove postupka. Ova se preporuka temelji na pozitivnoj obvezi države da osigura sve potrebne mjere zaštite prava onih koji su pritvoreni i dodatno bi ojačala motivaciju za sprječavanje zlostavljanja.

VI. NEOVISNI MEHANIZMI PRAĆENJA

Normativni okvir i praksa

Direktiva iz 2012. potiče države članice da usko surađuju s organizacijama civilnog društva u osiguravanju zaštite prava žrtava. Između ostalog, potiče se praćenje i evaluacija postojećih mjera zaštite. S obzirom na prirodu detencije i ranjivost zatvorenika, postoji rizik od zlostavljanja, još više kada je riječ o zatvorenicima koji nisu državljani neke od zemalja članica EU²⁵. Asocijacija za sprječavanje mučenja preporučuje da država omogući nevladinim organizacijama pristup detencijskim institucijama, s obzirom na posebne mogućnosti koje nevladine organizacije imaju u zaštiti ljudskih prava i zahtijevanju transparentnosti i odgovornosti države²⁶.

Među pitanjima koja APT prepoznaje u vezi s unutarnjim nadzorom detencijskih ustanova je inherentni nedostatak neovisnosti takvih tijela za obavljanje nadzora, a priotm takve inspekcije mogu biti i površne prirode. Vanjski sustavi nadzora nisu dovoljno učestali i mogu biti preopterećeni zbog drugih, paralelnih zahtjeva tijekom provođenja inspekcija. S druge strane, nevladine organizacije su zbog svoje lokalnosti uspostavile programe i stekle znanje o sustavu detencije i mogu lako i brzo prepoznati probleme, kao i pružati podršku žrtvama.

²⁵ Direktiva EU iz 2012., str. 62.

²⁶ APT, Provođenja nadzora u mjestima detencije: praktični vodič za nevladine organizacije, 2002.

Kada je riječ o nadgledanju detencijskih ustanova, Ured pravobraniteljice izvršava zadatke NPM-a u skladu sa Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja²⁷ i ima pristup svim prostorima detencije. Ovlaštenja koja su dodijeljena NPM-u ne razlikuju se između onih u kazneno-popravnim institucijama i ovlasti u istražnom zatvoru ili administrativnoj detenciji²⁸.

U istražnom zatvoru nema nevladinih organizacija koje pružaju usluge zatvorenicima te nemaju pristup toj detenciji jer su takve institucije pod strogom nadležnošću državnih vlasti, a neovisni dionici imaju vrlo ograničen pristup kada je u pitanju vršenje ikakvih aktivnosti, posebno bilo koje vrste nadgledanja. Samo je Uredu pučke pravobraniteljice dostupan pristup, kako je propisano NPM-om.

U administrativnoj detenciji migranata pristup nevladinim organizacijama je vrlo ograničen i dodjeljuje se samo određenim nevladinim organizacijama za potrebe provođenja specifičnih programa i to samo s osobama s određenim statusom, tj. pružanjem pravne pomoći tražiteljima azila. To čini pristup informacijama o pravima iregularnih migranata nemogućim. Nadalje, mogućnost povrede prava u takvim se okolnostima uvelike povećava jer samo detencijsko osoblje ima stalni pristup, a stvar se samo pogoršava s obzirom na posebnu ranjivosti zatvorenika koji nisu državljani zemlje. S obzirom na strogu prirodu Pravilnika o boravku u prihvatnim centrima za

²⁷ Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (Narodne novine, br. 18/11, 33/15).

²⁸ Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, članak 5.

strance, kao i nižeg stupnja zakonodavnih zaštitnih garancija dostupnih zatvorenicima migrantima općenito, potrebno je odmah uspostaviti neovisne sustave nadzora zbog nedostatka transparentnosti takvih institucija i nedostatka podataka o stanju prava zatvorenika koji ondje borave.

Preporuke

Preporučujemo da Hrvatska uspostavi neovisni sustav nadzora, osim NPM-a, koji bi garantirao pristup svim mjestima detencije. Izmjene i dopune odgovarajućih zatvorskih zakona, kao i podzakonskih propisa koji se tiču detencije migranata, trebaju se izvršiti tako da postupak imenovanja relevantnih nevladinih organizacija bude jasan, s ciljem promoviranja neovisnosti. Takav pristup ne bi se trebao temeljiti samo na diskrecijskoj odluci nadležnog državnog tijela da spriječi samovoljno odbijanje ulaska.

Preporučuje se proširiti pristup ustanovama detencije migranata tako da se nevladinim organizacijama omogući stalni pristup svim osobama, bez obzira na njihov status.

Preporučujemo da nevladine organizacije dobiju pristup postupku žalbe, tj. da imaju pristup informacijama o broju podnesenih žalbi, rješavanju takvih žalbi i drugim poduzetim radnjama u vezi s žalbama. Također, detaljne informacije o stanju svake ustanove za detenciju trebaju biti objavljene u javnosti, s posebnim podacima koje se odnose na svaki faktor funkcioniranja ustanove; materijalni uvjeti pritvora, broj pritužbi, broj utvrđenih kršenja prava, disciplinske mjere poduzete protiv detencijskog osoblja ili zatvorenika i slično.

VII. OBUKA DETENCIJSKOG OSOBLJA I STRUČNJAKA

Normativni okvir i praksa

Odredbe Direktive EU iz 2012. o obuci osoblja i stručnjaka u kontaktu sa žrtvama obuhvaćaju provođenje općeg i specijalističkog treninga kako bi se osigurala svijest o potrebama žrtava i omogućilo da se sa žrtvama postupa na nepristran, dostojanstven i profesionalan način²⁹. Obuka uključuje suce, tužitelje i odvjetnike koji su uključeni u kazneni postupak, kao i organizacije koje rade sa žrtvama i nude im podršku. Svrha takve obuke je omogućiti dionicima da prepoznaju žrtve i njihove potrebe. Da bi se osigurao visoki standard zaštite prava žrtava, Direktiva predviđa suradnju i koordinaciju službi, razmjenu najboljih praksi, savjetovanja u pojedinačnim slučajevima, uključujući pomoć od strane europskih mreža koje rade na pravima žrtava³⁰.

CMS predlaže da osoblje centara za detenciju migranata bude pažljivo odabrano i prođe odgovarajuću obuku³¹. Takvi bi službenici trebali posjedovati dobro razvijene kvalitete u područjima međuljudske komunikacije i kulturne osjetljivosti, a neki od njih trebali bi imati odgovarajuće jezične vještine, s obzirom na različito porijeklo zatvorenika. Važno je da ih se nauči prepoznati moguće simptome stresnih reakcija koje pokazuju osobe u detenciji te da znaju poduzeti odgovarajuće mjere. U pogledu etosa u detencijskim centrima CMS sugerira da oni nisu karceralne prirode, tj. da osoblje koje radi sa zatvorenicima migrantima ne bi trebalo biti opremljeno palicama, lisicama i suzavcima. Ovo

²⁹ Direktiva EU iz 2012., članak 25.

³⁰ Direktiva EU iz 2012., članak 26.

³¹ CPT-ov Izvještaj o migrantskoj detenciji, 2017., str. 6.

bi trebalo dodatno naglasiti ističući administrativnu prirodu detencije za migrante na način da ona ne smije biti kažnjivog karaktera, pa zato zatvorenicima migrantima treba omogućiti i režim i materijalne uvjete primjerene njihovoj pravnoj situaciji. Takve se preporuke primjenjuju i na osoblje koje uglavnom radi sa zatvorenicima; odgovarajuće obrazovanje o prepoznavanju traume i viktimizacije svakog pojedinog zatvorenika trebalo bi biti facilitirano od strane nadležnih institucija i lako dostupno u sklopu formalne obuke osoblja.

Prema dostupnim informacijama i provedenom istraživanju, u Hrvatskoj je detencijskom osoblju rijetko dostupno organizirano specijalističko usavršavanje o prepoznavanju mučenja, trauma i ranjivih skupina. Nadalje, tek mali dio cjelokupnog detencijskog osoblja koje radi sa zatvorenicima ima priliku prisustvovati takvom usavršavanju, a među zainteresiranim praktični problemi s rasporedom rada često to onemogućavaju. Službenici detencijskih ustanova nemaju pristup superviziji koja bi mogla pomoći u smanjenju stresa vezanog uz posao.

Preporuke

Preporučujemo da Hrvatska osigura obuku službenika detencijskih ustanova, kako u istražnom zatvoru, tako i u detenciji migranata, u vezi s pravima žrtava, a posebno u pogledu kršenja prava zatvorenika za vrijeme bivanja u detenciji.

Cilj takvog treninga trebao bi biti podizanje svijesti o mogućim znakovima traume i zlostavljanja te specifičnosti prepoznavanja i rada s ranjivim skupinama. Posebnu pažnju treba posvetiti obuci osoblja za detenciju migranata, u pogledu prepoznavanja tražitelja azila i izbjeglica i njihovih potreba i prava. Treba osigurati edukaciju o postojećim i implementiranim protokolima, posebno u pogledu pružanja informacija o pravima

žrtava zatvorenika, obrade pritužbi, dokumentiranja i istrage zlostavljanja pretrpljenog u detenciji, kao i prijavljivanja takvih slučajeva.

Takva bi obuka trebala biti formalni dio obrazovanja u detencijskim ustanovama i kaznionicama, a daljnje radionice i edukacije dosljedno bi se trebale organizirati u suradnji sa specijaliziranim službama. Ovo bi također moglo ojačati suradnju između relevantnih dionika u osiguravanju poštovanja prava žrtava u detenciji.

Što se tiče detencije migranata, predlažemo da Ministarstvo unutarnjih poslova pruži specijalističku međuosobnu i kulturnu edukaciju detencijskom osoblju, kao i da interkulturalni posrednik bude prisutan ili dostupan u svim ustanovama detencije migranata.

